

บทคัดย่อ

แนวทางลดผลกระทบจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตำบลซึ้ง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

นำชาติ จันทศิริ และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

การศึกษาแนวทางลดผลกระทบจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลซึ้ง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการศึกษารูปแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action Research) ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างในตำบลซึ้ง จำนวน 70 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยเลือกจากเกษตรกรที่มีการใช้สารเคมีทางการเกษตรและสมัครใจเข้าร่วมโครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาผลกระทบของการใช้สารเคมีทางการเกษตร และหาแนวทางลดผลกระทบจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบบันทึกคู่มือเกษตรกร เก็บข้อมูลด้าน การใช้สารเคมีทางการเกษตร และผลกระทบต่อสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเก็บข้อมูลบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์การเกษตร ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และการหาแนวทางลดผลกระทบของสารเคมีทางการเกษตร จัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อสำรวจคุณภาพน้ำโดยใช้สัตว์น้ำเป็นตัวชี้วัด ศึกษาเกษตรกรอินทรีย์และเก็บตัวอย่างดินที่ใช้ในการปลูกพืชของกลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจวิเคราะห์คุณภาพดิน และตรวจเลือดหาระดับสารเคมีตกค้างในเลือดของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละเก็บข้อมูลตั้งแต่ 1 กรกฎาคม 2552 – วันที่ 31 พฤษภาคม 2553

ผลการศึกษาบริบทของชุมชนตำบลซึ้ง ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลและมีลำน้ำว่าไหลผ่าน มีการปลูกพืชทางการเกษตรมีหลากหลายหมุนเวียนตลอดทั้งปี ตั้งแต่ พ.ศ.2500-จนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงการเกษตร ทั้งชนิดของพืชที่ปลูก วิธีการเกษตร การใช้ปุ๋ย การใช้เครื่องทุ่นแรง และ การใช้สารเคมี มีการใช้สารเคมีทางการเกษตรเพิ่มขึ้นตามระยะเวลา จนถึงปัจจุบันเกิดผลกระทบจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรมาก จึงเริ่มมีเปลี่ยนมาใช้เกษตรชีวภาพควบคู่กับการใช้สารเคมี เพื่อลดผลกระทบของการใช้สารเคมี ปัจจุบันมีการปลูกพืชผักกระยะสั้น ปลูกพริกมากที่สุด มีพฤติกรรมการใช้สารเคมี ที่ไม่ปลอดภัยมากที่สุดในเรื่อง การผสมสารเคมีมากกว่า 2 ชนิด ร้อยละ 70.00 ใช้สารเคมี กลุ่มที่มีอันตรายมาก ระบุด้วยฉลากสีแดง ได้แก่ เมโธมิล อะบาเมกติน อิมิดาคลอพริด เมธิลพาราไธออน คาร์โบซัลเฟน แมนโคเซป อะมิทราซ สารเคมีที่มีผลต่อสุขภาพ มีการสะสมในกระแสเลือด ที่เกษตรกรใช้ ได้แก่ เมโธมิล (สกาย) เมธิลพาราไธออน คาร์โบซัลเฟน แมนโคเซป โปรพาไมคาร์บและไกลโคเซท โอโซไฟรฟิเลียม

ผลกระทบของสารเคมีต่อสุขภาพ มีอาการพิษเฉียบพลันหลังมีการใช้สารเคมี 24 ชั่วโมงคือ เหนื่อออกมาก ร้อยละ 18.57 อาการพิษสะสมที่เกิดมากที่สุด คือ อาการปวดศีรษะ ร้อยละ 24.29 ตรวจ

พบระดับสารเคมีตกค้างในกระแสดเลือด อยู่ในระดับไม่ปลอดภัย มากที่สุดร้อยละ 51.43 ผลกระทบของสารเคมีทางการเกษตรด้านสิ่งแวดล้อม มีการปนเปื้อนของสารเคมีในดิน ตรวจพบมีสภาพดินเป็นกรดปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 85.00 และกรดจัด ร้อยละ 15.00 ด้านคุณภาพแหล่งน้ำสำรวจโดยนักสืบสายน้ำพบสัตว์น้ำที่เป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพน้ำ ตัวอ่อนซีปะขาวตัวแบน ตัวอ่อนซีปะขาวเหืองกขนนก ตัวอ่อนแมลงปอหอยเจดีย์ ตัวอ่อนซีปะขาววายน้ำ กุ้งฝอย มีค่าคะแนนเฉลี่ย 6.83 แสดงถึงคุณภาพน้ำสะอาด ด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกพริกมากที่สุด มีต้นทุนการปลูกพริกต่อไร่ 36,350 บาท ราคาขายต่อไร่ 120,000 บาท

จากการศึกษาผลกระทบของสารเคมีทางการเกษตร ทั้งด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เรื่องอันตรายของการใช้สารเคมีทางการเกษตร มีความตระหนักต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการใช้สารเคมีทางการเกษตร โดยมีการป้องกันตนเองมากขึ้น ทั้งการใช้สารเคมี และการบริโภคอาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมี มีการลดปริมาณการใช้สารเคมี และเลือกใช้สารเคมีที่มีระดับอันตรายน้อยหรือปานกลางแทนสารเคมีที่มีอันตรายมาก ผู้นำชุมชน โดยชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน ได้ทำโครงการตำบลซึ่งปลอดภัยจากสารเคมีทางการเกษตร มีการกำหนดกฎระเบียบชุมชนตำบลซึ่ง เรื่องการใช้สารเคมี และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และประกาศใช้ทั้งตำบล